

Loopbaanontwikkeling is de saus

LOB gebeurt tot nu toe te veel ad hoc. Het moet een duidelijkere plek in het curriculum krijgen. We gingen in gesprek met **Jocelyn Pleumeekers** en **Marijn Meijer** van SLO. Zij kregen deze opdracht van het ministerie van OCW.

Voor dat het echte gesprek begint, zet Marijn Meijer, curriculumontwikkelaar mens & natuur op de afdeling voortgezet onderwijs bij SLO, een puntje op de i: "Het begrip loopbaanoriëntatie in de afkorting LOB is eigenlijk achterhaald. Het gaat veel meer over *loopbaanontwikkeling* van de leerling. Op school leren ze heel veel over zichzelf. Wat ze wel of niet leuk vinden, wat ze wel of niet kunnen. Ze komen allerlei beroepen en sectoren tegen die ze wel of niet aantrekkelijk vinden. Daarmee groeien ze als persoon. Dat proces wordt door het begrip loopbaanontwikkeling veel beter gedekt dan door de term loopbaanoriëntatie."

En ook Jocelyn Pleumeekers, curriculumontwikkelaar Nederlands voor het voortgezet onderwijs bij SLO, begint met een toelichting: "We onderscheiden het wettelijke en het uitgevoerde curriculum. Het wettelijke curriculum omvat de door de overheid vastgestelde doelen. Daarin staat wat we beogen, wat we met de leerlingen willen bereiken. Wat zijn de kerndoelen en eindtermen? Wat moet een leerling kennen en kunnen? Het didactisch aspect valt daar niet onder. *Hoe* de kerndoelen en eindtermen worden bereikt, welke methodes worden gebruikt, dat deel valt onder het uitgevoerde curriculum."

Raadsel

Jocelyn: "LOB zit nu vooral in het op school uitgevoerde curriculum, maar we zien grote verschillen tussen de scholen in de wijze waarop dat is georganiseerd. In het vmbo is LOB een wezenlijk onderdeel. Dat komt door de praktijkvakken, de beroepsgerichte vakken,

De leerling en de mentor of decaan zijn vaak intensief bezig met de vraag: welke vervolgstappen wil je zetten?

waardoor de leerling al in een vroeg stadium in aanraking komt met verschillende beroepen en beroepsbeoefenaars. De leerling en de mentor of decaan zijn vaak intensief bezig met de vraag: welke vervolgstappen wil je zetten? Bij havo- en vwo-leerlingen gebeurt dat ook, maar minder intensief. Op die scholen gaat het vaak om één persoon die met de leerling in gesprek gaat, er wordt misschien een open dag van een vervolgopleiding bezocht, maar daar blijft het meestal bij. Dat is niet erg bepalend voor de loopbaanontwikkeling van de leerling. En het helpt de leerling ook niet om die loopbaanontwikkeling zelf in gang te zetten. In de huidige examenprogramma's wordt LOB op verschillende posities omschreven, en bovendien vaak heel summier: leerlingen moeten iets doen met loopbaanontwikkeling. Voor leraren en raadsel wat ze daarmee aan moeten."

Werkopdracht

Dat moet beter, vonden ook het Expertisepunt LOB en BiOND. SLO ontving een werkopdracht van het ministerie van OCW

Het proces wordt door het begrip loopbaanontwikkeling veel beter gedekt.

om LOB wezenlijk onderdeel uit te laten maken van de geactualiseerde kerndoelen en examenprogramma's. Jocelyn: "In het geactualiseerde curriculum maakt LOB concreet onderdeel uit van het examenprogramma. Er werd een eindterm opgesteld die LOB beter moet waarborgen."

Een **eindterm** in het examenprogramma is een vastgelegd streefdoel dat beschrijft welke kennis, vaardigheden en inzichten een leerling aan het einde van een opleiding minimaal moet bezitten. Ze vormen de basis voor examens en bepalen waar een school minimaal aan moet voldoen. De overheid bepaalt de eindtermen, maar scholen en leraren zijn vrij om zelf te bepalen hoe zij de lessen inrichten om deze doelen te bereiken

Eindterm Loopbaanontwikkeling

De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin kennis en vaardigheden van [*het schoolvak*] een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, indien relevant voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

Focusgroep

Marijn geeft weer hoe het zover is gekomen: "Allereerst hebben we een concept-examenprogramma gemaakt, daarna zijn we de fase van beproeven ingegaan waarin we op een aantal scholen hebben getest. Tijdens die fase van beproeven hebben we een aparte focusgroep opgezet voor de eindterm rondom LOB, bestaande uit schoolleiders, decanen en leraren. In gesprekken gaven zij ons input. Is de >

Aandacht voor loopbaanontwikkeling is de saus die alles met elkaar verbindt

eindterm duidelijk en begrijpelijk omschreven? Is die überhaupt uitvoerbaar? En hoe ga je dat als school allemaal realiseren? Wij hebben daarvan geleerd hoe leraren hiermee omgaan. Ze gaven bijvoorbeeld aan dat zij geen decaan waren. Ze missen die expertise, maar hebben ook geen tijd om die expertise te verwerven. Aan de andere kant is er duidelijk behoefte om *alle* vakken, die de leerling volgt in de bovenbouw, actief bij te laten dragen aan de loopbaanontwikkeling van de leerling. Op basis van de input van de focusgroep en de feedback van het Expertisepunt LOB en BiOND werd door SLO een eindversie van de eindterm opgesteld. Dat heeft geresulteerd in een en dezelfde eindterm voor alle vakken.”

Jocelijn: “Daar is bewust voor gekozen. Vanuit de scholen kwam een duidelijk signaal: het geeft ons veel meer ruimte om dit gezamenlijk, met alle vakken op te pakken als de eindterm voor de diverse vakken zoveel mogelijk hetzelfde is. Iedereen voelt zich dan verantwoordelijk en betrokken. De aanpassing in het curriculum heeft als doel dat niet één persoon, maar een heel team binnen de school gaat nadenken over de vraag: hoe kunnen we leerlingen helpen inzicht te krijgen in hun eigen kwaliteiten en ambities? En we hopen dat de leerling zelf verbanden gaat zien tussen de verschillende vakken. Kan Nederlands, wiskunde of natuurkunde mij helpen bij het maken van keuzes voor de ontwikkeling van mijn loopbaan, beroep of verdere leven?”

Pizza

Tijdens de bijeenkomsten met de focusgroep waren de reacties op de LOB-eindterm niet direct enthousiast. Jocelijn: “Alweer iets nieuws, dat kregen we wel te horen. Maar na onze toelichting werden de mensen positief. Bij de presentaties hebben we een pizza als metafoor gebruikt. Dat begon als een intern grapje, maar later realiseerden we ons: het klopt wel! Ontwikkeling vormt de basis, de stevige bodem waarop de leerlingen kunnen bouwen. Als ze de school verlaten, wil je dat ze zich staande kunnen houden in de maatschappij. De bodem is rekbaar, er is ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. De verschillende vakken vormen de toppings waaruit de leerling kan kiezen. En aandacht voor loopbaanontwikkeling is de saus die alles met elkaar verbindt. Dat geeft betekenis en samenhang aan het onderwijs.”

Handreikingen

Het is niet zo dat de scholen het nu verder maar lekker zelf moeten uitzoeken. Marijn: “We gaan nu de fase van implementatie in. De scholen die meegedaan hebben aan de fase van beproeven, hebben al les gegeven op basis van de nieuwe examenprogramma's. Zij gaan daar nog een jaar mee door. SLO gaat de scholen helpen met handreikingen. Ook die handreikingen worden weer beoordeeld door de scholen. Bij de implementatie zijn ook externe partijen betrokken. Voor het onderdeel LOB liggen het Expertisepunt LOB en BiOND voor de hand. Zij beschikken over veel kennis en ervaring, logisch dat we daar gebruik van maken. Na de zomer worden de nieuwe examenprogramma's gefaseerd ingevoerd. De nieuwe LOB-eindterm

is niet vrijblijvend. De school moet erop toezien dat de leerlingen ervaringen opdoen en hun interesses en kwaliteiten benutten bij hun loopbaanontwikkeling. Hoe de scholen dat doen, daarin zijn ze vrij.”

De LOB-eindterm moet – net als alle andere eindtermen die toegekend zijn aan het school-examen – opgenomen worden in het Programma van Toetsing en Afsluiting, het document in de bovenbouw van de middelbare school (havo/vwo/vmbo) waarin precies staat welke toetsen meetellen voor je schoolexamen, hoe zwaar ze wegen en wanneer je ze krijgt.

Jocelijn: “Het is niet de bedoeling dat er nu een schriftelijke toets en een cijfer moeten volgen. Je kan op veel meer manieren monitoren en evalueren hoe een leerling zich ontwikkeld heeft en welke inspanningen zijn geleverd.” Marijn: “Het gaat om een ervaringsdoel, het gaat niet om 'kennen' of 'kunnen'. De leerling heeft een inspanningsverplichting. Dat kan je als school prima vastleggen.”

Team

Jocelijn: “Je hebt als vakdocent de taak om met de leerling te verkennen wat de rol van vak-specifieke kennis en - vaardigheden in de samenleving zijn. Koppel de betekenis van je vak naar de maatschappij, naar het leven buiten de school. En laat de leerling deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van hun eigen interesses, kwaliteiten en mogelijkheden. Het zou mooi zijn als er bij de vaklessen gesprekken gevoerd worden over die ervarings-

Koppel de betekenis van je vak naar de maatschappij, naar het leven buiten de school

gen. Beoordeel samen met de leerling wat bruikbaar is voor de verdere ontwikkeling. In dat stadium worden ook verbanden gelegd met andere vakken. Omdat de eindterm in alle vakken gelijk is, hopen we dat de diverse vakdocenten met elkaar in overleg gaan en gaan samenwerken waardoor activiteiten samenkomen.”

Naast haar werk voor SLO staat Jocelijn voor de klas als leraar Nederlands in het voorgezet speciaal onderwijs. Zij geeft een voorbeeld uit haar eigen praktijk hoe die samenwerking eruit zou kunnen zien: “Bij Nederlands gaan leerlingen naar ‘Stap op de rode loper’. Daarbij krijgen ze allerlei workshops rondom literatuur. Denk aan het voeren van gesprekken met schrijvers of het maken van een boekomschlag of een stop-motionfilmpje. Die laatste workshops zou je heel mooi kunnen koppelen aan de creatieve vakken. Leraren zouden meer als team moeten gaan denken.”

Marijn: “Veel scholen werken met LOB-methoden die losstaan van afzonderlijke vakken. Maar als leraren zich bewuster worden van de mogelijkheden om binnen en tussen vakken aandacht te besteden aan loopbaanontwikkeling, ontstaan er kansen om samen op te trekken. En we hopen dat leerlingen zich bewuster worden dat ze met loopbaanontwikkeling bezig zijn. De school is meer dan een instituut waar je binnen de hekken iets leert. Het gaat niet alleen om kennis en vaardigheden. Het gaat ook over socialisatie en persoonsvorming. Met loopbaanontwikkeling kun je die twee aspecten prachtig aan elkaar koppelen.” <

SLO (Stichting Leerplanontwikkeling) is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet (speciaal) onderwijs in Nederland. Marijn Meijer: “Om leerlingen voor te bereiden op hun toekomst zetten wij onze kennis en ervaring in voor een doordacht curriculum. We baseren ons hierbij op maatschappelijke ontwikkelingen en wetenschappelijke inzichten. Dit doen we in opdracht van OCW en we doen het niet alleen: samen met leraren, schoolleiders en andere partners dragen we bij aan de kwaliteit van het onderwijs.”

